

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

MATEJA ŠPAT

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

VZPON IN PADEC IRSKEGA GOSPODARSTVA

Ljubljana, oktober 2010

MATEJA ŠPAT

IZJAVA

Študentka Mateja Špat izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Sonje Šlander Wostner in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis _____

Kazalo

Uvod.....	1
1. Kratak opis ureditve gospodarstva na Irskem	2
1.1 Opis irskega gospodarstva.....	2
1.2 Glavni makroekonomski kazalniki trenutnega položaja Irske	4
1.3 Gospodarski položaj Irske v primerjavi s Slovenijo in EU.....	5
2 Vzpon irskega gospodarstva - obdobje »Keltskega tigra« 1990 – 2007	8
2.1 Potek vzpona	8
2.2 Dejavniki vzpona.....	10
2.2.1 Fiskalna politika	10
2.2.2 Članstvo v Evropski uniji in vpliv neposrednih tujih investicij.....	15
3 Padec irskega gospodarstva.....	16
3.1 Potek padca	16
3.2 Dejavniki padca.....	18
3.2.1 Solventnost bank	18
3.2.2 Nepremičninski mehurček.....	19
3.2.3 Državni dolg.....	20
3.3 Odziv vlade	21
Sklep.....	22
Literatura in viri	23

Kazalo slik

Slika 1: <i>Brezposelnost v Sloveniji, Evropski uniji in na Irskem od leta 2001</i>	5
Slika 2: <i>BDP per capita v 1000 EUR na Irskem, v Sloveniji in EU po posameznih letih: (1000€)</i> .5	
Slika 3: <i>BDP realno na Irskem, v Sloveniji in EU po posameznih četrletjih: (Q/Q-1)</i>	6
Slika 4: <i>Gibanje zasebne potrošnje na Irskem, v Sloveniji in EU po posameznih četrletjih: (Q/Q-1)</i>	.6
Slika 5: <i>Javni dolg na Irskem, v Sloveniji in EU od leta 2001</i>	7
Slika 6: <i>Inflacija na Irskem, v Sloveniji in EU po posameznih mesecih (%m/m-1)</i>	.7
Slika 7: <i>Graf rasti BDP per capita na Irskem od leta 1990 do 2007 (v 1000 €)</i>	8

Kazalo tabel

Tabela 1: <i>Spreminjanje BDP-ja Irske, realno od prvega četrletja leta 2008 naprej</i>	16
Tabela 2: <i>Gibanje bruto investicij na Irskem od prvega četrletja leta 2008 naprej</i>	17
Tabela 3: <i>Izvoz proizvodov in storitev na Irskem od leta 2001 naprej (v milijonih €)</i>	17
Tabela 4: <i>Stopnja brezposelnosti na Irskem po posameznih mesecih</i>	17
Tabela 5: <i>Delež vladnega dolga v BDP-ju na Irskem od leta 2001 naprej</i>	21

UVOD

Pred nekaj leti je Irska predstavljala predmet občudovanja in zgled med evropskimi državami zaradi svojih uspehov v gospodarstvu. Visoka gospodarska rast jo je popeljala iz ene najrevnejših držav do uvrstitve med najuspešnejše v svojem območju. Vendar se je stanje v naslednjih letih močno spremenilo. Gospodarska rast se je najprej v letu 2001 začela počasi umirjati, vendar so do leta 2007 že zabeležili padec. In leta 2007 je bila Irska prva država Evropske unije, ki je uradno vstopila v recesijo. Tako se je iz države, ki je predstavljala zgled ostalim, spremenila v državo, ki jo lahko strokovnjaki preučujejo kot primer, kako ne delati stvari.

V diplomskem delu bom predstavila ta prehod od ene izmed vzhajajočih držav do njenega zatona. Govorila bom o dveh obdobjih na Irskem. Obdobju vzpona in obdobju padca.

Predmet obravnave v diplomskem delu so dejavniki oz. vzroki za tako različna stanja irskega gospodarstva. V okviru različnih dejavnikov bom predstavila njihove vplive na celotno irsko gospodarstvo. Raziskovalni pristop, v sklopu katerega sem obravnavala primer Irske, je singularna študija. V okviru omenjenega raziskovalnega pristopa sem pregledala novejšo literaturo in strokovne članke s tega področja ter izluščila, kakšno vlogo imajo različni dejavniki v irski ekonomiji.

Diplomsko delo sem razdelila na tri vsebinske sklope. Prvo poglavje je namenjeno kratki predstavitvi ter opredelitvi irskega gospodarstva. Tu bom naredila pregled glavnih sektorjev gospodarstva Irske, njene ekonomske zgodovine in stanja v svetovnem gospodarstvu. Ocenila bom tudi njen položaj glede na ostale države v Evropski uniji (kot povprečje) in glede na Slovenijo. Navedla bom tudi, kakšno je trenutno stanje Irske glede glavnih makroekonomskih kazalnikov in kakšne so napovedi za leto 2010.

Drugi del diplomske naloge opisuje ključne vzroke za visoko gospodarsko rast Irske od leta 1990 do leta 2007. Podrobno bom preučila, kakšno vlogo naj bi imelo »ekspanzivno fiskalno krčenje« v tem obdobju in ali je to glavni razlog za takšen uspeh irskega gospodarstva. Nato bom navedla in opisala še nekaj ostalih dejavnikov, ki so morda vplivali na visoko rast.

Padec irskega gospodarstva pa je predmet obravnave tretjega, zadnjega poglavja. V tem poglavju bom predstavila dejavnike, ki so pripomogli k padcu. Pomemben dejavnik, ki je najverjetneje veliko pripomogel k irskim težavam, je svetovna gospodarska kriza, ki je zelo oslabil izvoz Irske. V tem poglavju bom tudi opisala, kako se težave kažejo v bančnem sektorju in kako je prišlo tudi s pomočjo tega sektorja do poka nepremičninskega mehurčka.

Namen diplomskega dela je analiza procesa razvoja Irske po letu 1990, da bralec dobi vpogled v dogajanje in vzroke za različne dogodke v irski ekonomiji. Bralcu nudi pregled ključnih dejavnikov uspeha in neuspeha v irskem gospodarstvu skozi leta.

Diplomsko delo naj služi vsem, ki bodo v bodoče preučevali razvoj irskega gospodarstva od leta 1990 do danes.

1 Kratek opis ureditve gospodarstva na Irskem

1.1 Opis irskega gospodarstva

Irsko gospodarstvo so v zadnjem stoletju pretresale velike spremembe. V tem času je njena usmerjenost prešla iz kmetijstva in na domači trg usmerjene ekonomije v prevladujoče storitvene dejavnosti in industrijo visoke tehnologije z visoko dodano vrednostjo. Tako je postala odvisna od trgovine, industrije in investicij.

Danes proizvajajo in izvažajo predvsem računalniško opremo (je ena največjih izvoznih programske opreme na svetu), kemikalije, farmacevtska sredstva, žive živali ter živalske proizvode. Izvažajo pa predvsem v Veliko Britanijo (18,6%), ZDA (18,3%), Belgijo (14,7%), Nemčijo (7%), Francijo (5,9%) ter Španijo (4,2%) (podatki so za leto 2008). Programsko opremo tudi uvažajo, skupaj z oblačili in tekstilom, nafto in naftnimi proizvodi iz Velike Britanije, ZDA, Nemčije in Nizozemske (Central Intelligence Agency(CIA): World Fact Book, 2010).

Zaradi pretiranega izkoriščanja v preteklosti Irska nima veliko naravnih virov. V poznem 19. stoletju so gozdove skoraj v celoti posekali. Zadnje desetletje se trudijo s ponovnim pogozdovanjem ozemlja, a so do sedaj povrnili le 10 % izgubljenega gozda. Število rib so zaradi prekomernega lova močno razredčili, zato je ribiška industrija v izumiranju. Irska je pomembna proizvajalka kovin, je največja proizvajalka cinka ter druga največja proizvajalka svinca v Evropski uniji. Proizvedejo tudi veliko aluminija, gipsa, apnenca ter malo manj bakra, srebra, zlata, dolomita in barita. Na naftnih poljih Kinsale in Corrib na jugu in vzhodu države črpajo zemeljski plin (Newman, 2001).

Gradbeništvo predstavlja velik del gospodarstva in ima velik vpliv na irsko gospodarstvo. Več o tem vplivu sledi v nadaljnjih poglavjih.

V Dublinu je sedež irske borze, a zaradi njene majhnosti veliko podjetij kotira na londonski borzi ali ameriškemu NASDAQ-u. Glavne banke v Irski so t.i. veliki štirje: AIB Bank, Bank of Ireland, National Irish Bank in Ulster Bank (Department of Finance, 2010).

Irska predstavlja majhen delež svetovne trgovine in ima zelo majhno moč. Kljub temu je prisotna v večini pomembnih gospodarskih organizacij. V Organizacijo združenih narodov (OZN) je vključena od leta 1955. Članica Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD) je

že od njene ustanovitve leta 1961. Evropskemu gospodarskemu združenju (EGS) oz. kasneje imenovani Evropski uniji se je pridružila leta 1973. Enotno monetarno enoto Evropske unije evro pa je sprejela 1. 1. 1999. Med drugimi pomembnimi organizacijami je članica Svetovne trgovinske organizacije (WTO), Banke za mednarodne poravnave (BIS), Evropske banke za obnovo in razvoj (EBRD) in seveda Svetovne banke (Fact about Ireland, 2001, str. 94 - 96).

Večina otoka Irske, razen severnega dela, ki predstavlja eno šestino otoka in še vedno ostaja angleški, se je leta 1921 osamosvojila od Anglije, vendar je bil vpliv Anglije do 1950 še zelo močan in ostaja v manjši meri še danes. Ker nemirna severna Irska ni del Republike Irske, lahko Irsko označimo za politično stabilno. Državna ureditev Irske je samostojna suverena parlamentarna republika. Glavni v državi je predsednik z mandatom, ki traja sedem let. Že tri mandate zapored sta to ženski; od leta 1990 do 1997 je bila predsednica Irske Mary Robinson, trenutna predsednica Mary McAleese pa do naslednjega leta opravlja že drugi mandat. Zakonodajno oblast predstavlja dvodomni parlament t.i. *Oireachtas*, ki je sestavljen iz senata in predstavniškega doma. Predstavniški dom je tisti, ki predlaga ministrskega predsednika in odobri ostale ministre (Government of Ireland, 2001).

Ekonomska politika Irske se je leta 1958 s Programom za evropski razvoj iz visoko protekcionistične (Irska je ohranila protekcionizem še desetletje po tem, ko so ga vse ostale države EU opustile) spremenila v zelo liberalno. To je zelo povečalo trgovanje z ostalimi državami. Predvsem podjetja iz ZDA so na Irskem odprla nove podružnice, ki so tisto, kar so proizvedla na Irskem, izvažala v kontinentalno Evropo (Barry, 2006, str. 3).

Danes je multinacionalk na Irskem veliko, predvsem zaradi nizkega obdavčenja dobička za podjetja (12,5%), zaradi tega ima Irska večji BDP od bruto nacionalnega proizvoda (v nadaljevanju BNP), ker multinacionalke vračajo dobičke v lastniške države (Central Statistic Office, 2010).

Od obdobja hude lakote leta 1845 naprej in vse do začetka naraščajoče prosperitete leta 1990 je imela Irska probleme z emigracijo (Barry, 2006, str. 3). Tekom prejšnjega stoletja ocenjujejo, da se je izselilo 5 milijonov ljudi. Najbolj irska država izven Irske je verjetno Avstralija (Government of Ireland, 2001, str. 104-108). Emigranti so iz Irske odnesli znanje in kapital. Takoj, ko so se razmere na Irskem umirile in se je pričela visoka rast, so se emigracije zamenjale v imigracijo. Imigranti so se vrnili iz razvitih držav z dragocenimi izkušnjami v mednarodnem poslovanju. To je še ena prednost mlade in izobražene angleško govoreče delovne sile Irske.

Irska od nekdaj daje velik poudarek izobraževanju. V sedemdesetih so korenito izboljšali izobraževalni sistem, leta 1990 pa so se lotili preurejanja sistema visokega izobraževanja, kar je privedlo do tega, da je bilo manj vpisanih študentov na fakultete, zato pa večji odstotek vpisanih v strokovne in tehnične šole. S tem so lahko zadovoljili potrebo po povečanem povpraševanju po

delavcih z višjo izobrazbo, ko so na Irsko prišle multinacionalke, ki so potrebovale predvsem tehnična znanja (Thangavelu, 2006, str. 13).

Leta 2005 je revija *The Economist* Irsko uvrstila na prvo mesto glede kvalitete življenja. Institut javnozasebnega partnerstva imajo dobro razvit. Dobro je delovanje institucij socialnega partnerstva. Socialna nadomestila so visoka (Central Statistic Office, 2010).

Cene v državi so razmeroma visoke, predvsem cene nepremičnin v Dublinu, kjer je skoncentriranih 30% populacije. Vendar se stanje umirja, kot je opisano v naslednjih poglavjih, je nepremičninski mehurček že počil in s tem so tudi začele padati cene nepremičnin. Od začetka 2008 stopnja inflacije rahlo pada (Central Statistic Office, 2010).

Danes irsko gospodarstvo ni v najboljšem stanju. Svetovna gospodarska kriza je samo še poslabšala stanje v državi in tako se je Irska pridružila državam v gospodarskih težavah, imenovanim PIIGS (Portugalska, Italija, Irska, Grčija, Španija).

1.2 Glavni makroekonomski kazalniki trenutnega položaja Irske

Stanje in napovedi:

Stanje v irskem gospodarstvu se po doživljanju ekonomske depresije počasi izboljšuje, vendar spodnji podatki še vedno kažejo, da se Irska še ni čisto rešila krize in se bo tudi do konca tega leta še ukvarjala z njenimi posledicami (Eurostat, 2010) :

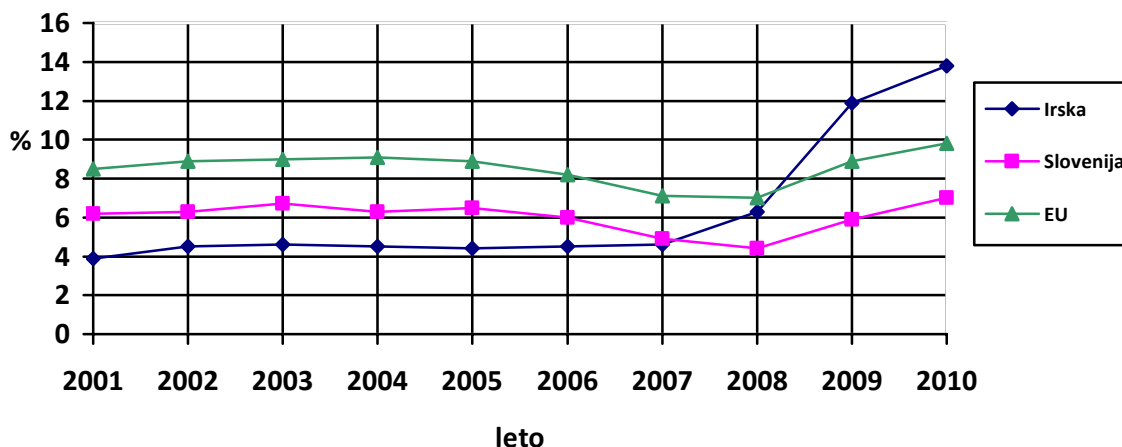
- Brezposelnost je v lanskem letu narasla na 11,9 % in naj bi se do konca tega leta še povečala na 13,8 %.
- Bruto domači proizvod je v letu 2009 znašal 163,53 milijarde evrov (30.800 € *per capita*), napoved za leto 2010 pa je padec na 159,29 milijarde evrov (30.500 € *per capita*). Realno je v letu 2009 padel za 7,6 %, v letu 2010 pa naj bi se padec na letni ravni zmanjšal na 1,1 %.
- Irska vlada je zaradi težav v gospodarstvu zelo povečala javni dolg. Leta 2009 je znašal 104,7 milijarde € (64,03 % BDP), v letu 2010 pa naj bi se povečal na 123,1 milijarde € (77,28 % BDP).

V tabeli 6 v prilogi 1 so bolj podrobno predstavljeni podatki o glavnih makroekonomskih kazalnikih (zasebni potrošnji, potrošnji države, bruto investicijah, uvozu in izvozu, trgovinski bilanci, tekočem računu, stopnji inflacije, stopnji brezposelnosti, spremembi zaposlenosti, ceni industrijskih proizvodov, industrijski proizvodnji realno, novih naročilih v industriji, primanjkljaju/presežku sektorja države, konsolidiranemu bruto dolgu države in donosnosti dolgoročnih obveznic države) v zadnjih nekaj obdobjih.

1.3 Gospodarski položaj Irske v primerjavi s Slovenijo in EU

Kot lahko vidimo na sliki 1, je imela Irska do leta 2007 nižjo brezposelnost kot povprečje Evropske unije in kot Slovenija. Vendar je v zadnjih treh letih brezposelnost na Irskem zelo narasla in leta 2007 prehitela slovensko, leto kasneje pa še povprečje Evropske unije.

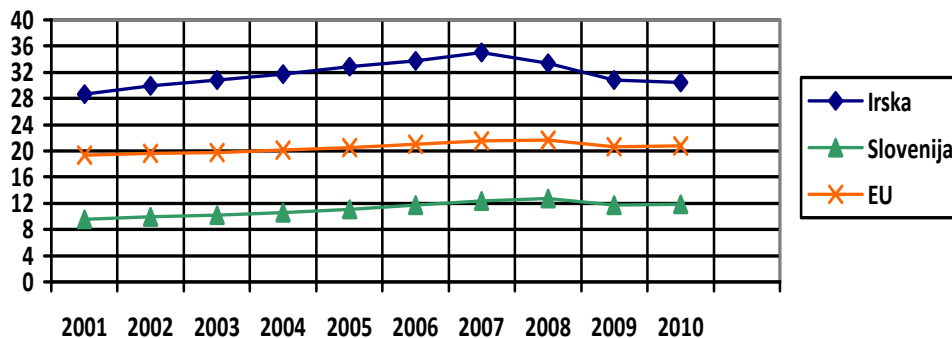
Slika 1: Brezposelnost v Sloveniji, Evropski uniji in na Irskem od leta 2001

Vir: Evropska komisija, Oddelek za gospodarske in finančne zadeve, 2010.

Kot kaže slika 2, ima Irska v letih 2001 do danes veliko večji bruto domači proizvod na prebivalca (v nadaljevanju BDP *per capita*) kot Slovenija. To prikazuje tudi uvrstitev Irske na deveto mesto, Slovenije pa na dvaintrideseto na svetovni lestvici BDP *per capita* Mednarodnega denarnega sklada (International Monetary Fund, 2010). Povprečje Evropske unije je nekje vmes med obema državama.

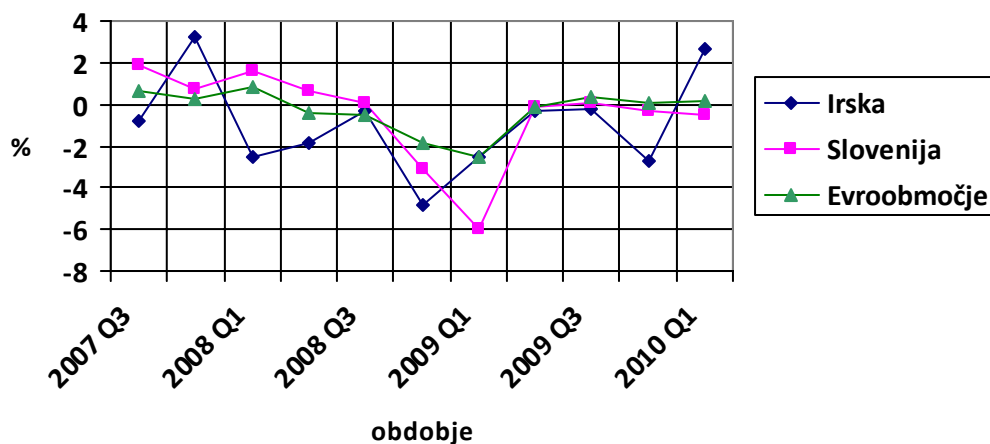
Slika 2: BDP *per capita* v 1000 EUR na Irskem, v Sloveniji in EU po posameznih letih

Vir: Evropska komisija, Oddelek za gospodarske in finančne zadeve, 2010.

Iz slike 3 je razvidno, da se je BDP realno v zadnjih treh letih najbolj intenzivno spreminjal na Irskem. Slovenija je imela od tretjega četrtertja leta 2008 opaznejši padec, ki je dosegel dno v prvem četrtertju leta 2009, potem pa je začela stopnja BDP spet naraščati.

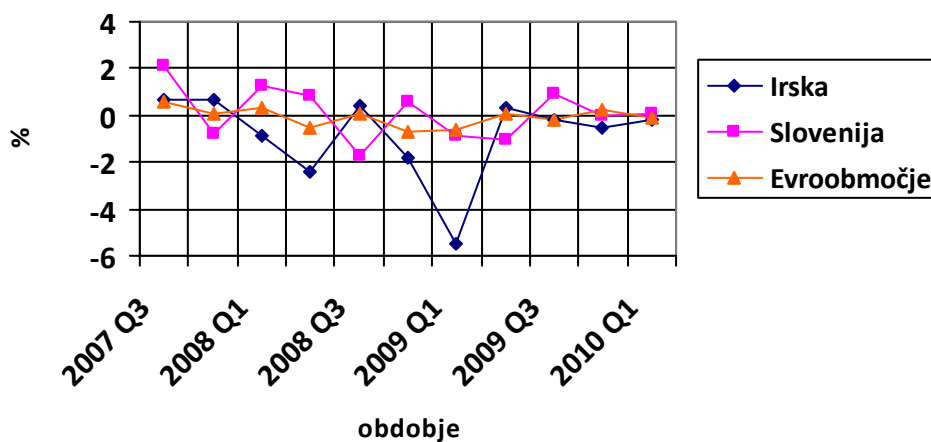
Slika 3: BDP realno na Irskem, v Sloveniji in EU po posameznih četrtertjih: (Q/Q-1)

Vir: Eurostat, 2010.

Zasebna potrošnja, ki je prikaza na sliki 4, je od leta 2007 v celotni Evropski uniji predvsem padala, za kar je bila glavni krivec svetovna gospodarska kriza in posledično nezaupanje potrošnikov v gospodarstvo, zato so več varčevali. Irska je najmočneje od primerjanih subjektov občutila padanje trošenja gospodinjestev.

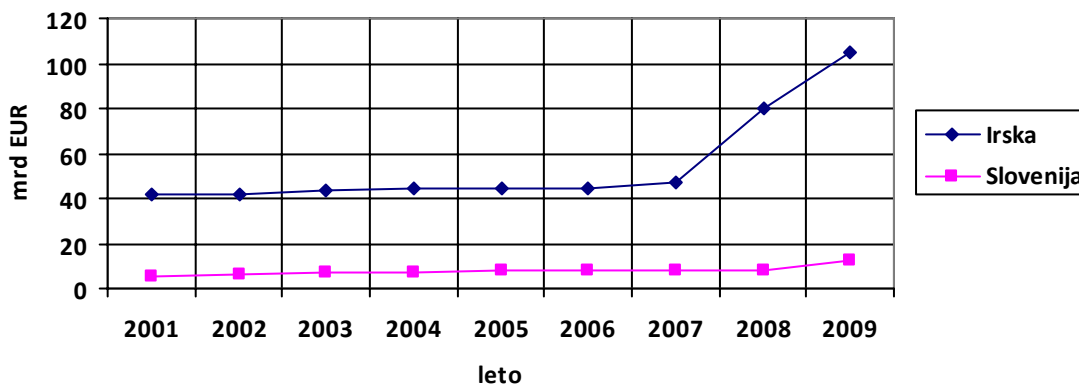
Slika 4: Gibanje zasebne potrošnje na Irskem, v Sloveniji in EU po posameznih četrtertjih: (Q/Q-1)

Vir: Eurostat, 2010.

Javni dolg na Irskem od začetka njenega vstopa v recesijo strmo narašča. Na sliki 5 lako vidimo, da je bilo v Sloveniji opazno le majhno naraščanje javnega dolga v zadnjih letih.

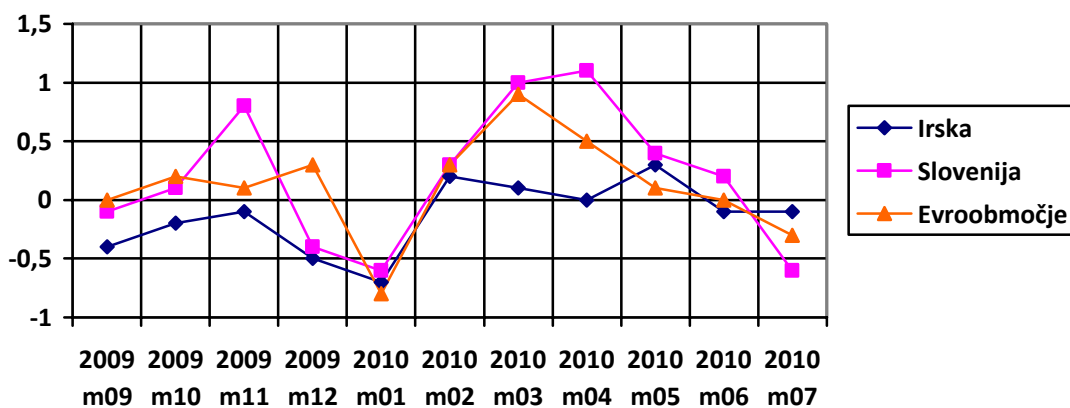
Slika 5: Javni dolg na Irskem, v Sloveniji in EU od leta 2001

Vir: Evropska komisija, Oddelek za gospodarske in finančne zadeve, 2010.

Cene so se v preteklih mesecih, kot kaže slika 6, v primerjanih državah gibale skoraj skladno. Ko so cene naraščale na Irskem, se je stopnja inflacije povečevala tudi v Sloveniji in ostalih državah evroobmočja in obratno. Najmanjše gibanje cen iz meseca v mesec je doživela Irska.

Slika 6: Inflacija na Irskem, v Sloveniji in EU po posameznih mesecih (%m/m-1)

Vir: Eurostat, 2010.

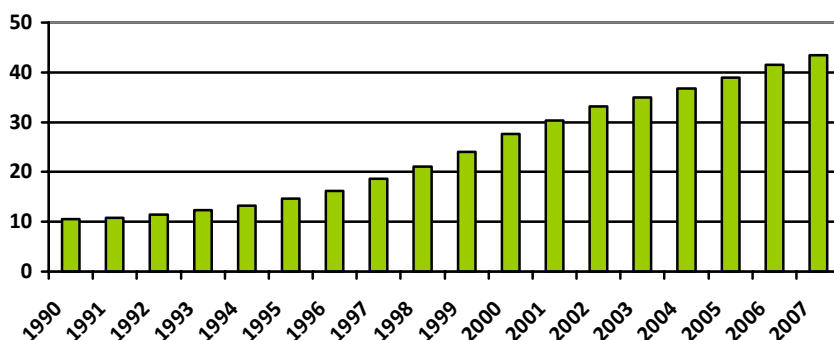
2 Vzpon irskega gospodarstva - obdobje »Keltskega tigra« 1990 – 2007

2.1. Potek vzpona

Irska se je v začetku devetdesetih preobrazila iz ene najrevnejših v eno najbogatejših držav v Evropski uniji. »Keltski tiger« je izraz, s katerim se označuje obdobje naraščajoče prosperitete na Irskem z neuradnim začetkom že pred letom 1990 in s koncem v letu 2007, ko se je rast začela dokončno umirjati. Oznaka keltski tiger se nanaša na t.i. Azijske tigre (Južna Koreja, Singapur, Hong Kong, Tajvan), ki so ustvarjali hitro gospodarsko rast v poznih osemdesetih in zgodnjih devetdesetih letih prejšnjega stoletja.

Kot je razvido iz slike 7, je BDP v obdobju rasel zelo hitro. Gospodarska rast na Irskem je v tem obdobju dosegla tudi do 10,4% povečanje na letni ravni (v letu 1997). V povprečju pa je BDP naraščal za okoli 8%.

Slika 7: Graf rasti BDP per capita na Irskem od leta 1990 do 2007 (v 1000 €)

Vir: Evropska komisija, Oddelek za gospodarske in finančne zadeve, 2010.

Javni dolg je v času razcveta ostajal konstanten, vendar je odstotek javnega dolga v primerjavi z BDP močno padel zaradi drastičnega povečanja BDP-ja.

Čeprav je bil BNP v tem obdobju manjši od BDP-ja zaradi vračanja dobička tujih podjetij, je bil še vedno visok glede na ostale države EU.

Razpoložljivi dohodek se je zelo povečal in omogočal veliko potrošnjo. Brezposelnost je padla s 17% v poznih 1980-tih na 4,6% na koncu leta 2007 (Evropska komisija, Oddelek za gospodarske in finančne zadeve, 2010).

Povprečna letna stopnja inflacije je bila v obdobju od leta 1990 do 2001 5%, kar je pripeljalo Irsko na visoko raven skandinavskih držav. Življenski standard v državi se je močno povečal in leta 2005 se je Irsko uvrstila na prvo mesto po kvaliteti bivanja na lestvici časnika *The Economist*.

Zasluge za ta uspeh večinoma pripisujejo vladnim ukrepom – dobro socialno partnerstvo med delodajalci, vlado in sindikati, naraščajoč odstotek žensk v delovni sili, desetletja vlaganja v višješolsko izobraževanje, spodbujanje tujih investicij, nizki davki za podjetja, angleško govoreča delovna sila, članstvo v Evropski uniji, ki je poskrbela za transferna plačila in dostop do izvoza na enotni trg.

V obdobju razcveta se je začelo tudi vračanje izseljencev z novimi znanji iz tujine. Imigracije so se spremenile v emigracije, kar je močno spremenilo demografsko sliko Irske in se kazalo v povečani multikulturalnosti, predvsem v Dublinu in ostalih večjih mestih. Večina priseljencev je bila iz Poljske in Baltskih držav. Irci so jih sprejemali dobro, saj so bili tudi oni nekoč v podobnem položaju, poleg tega so tudi vedeli, da jim prišleki povečujejo proizvodnjo. Večina priseljencev se je zaposlila v prodaji in storitvenem sektorju.

Zgodile so se še druge demografske spremembe. Veliko mladih je zapustilo ruralna območja in odšlo živeti in delati v večja mesta. Poleg tega je uspeh gospodarstva v ljudeh povečal nagnjenost k podjetništvu in tveganim naložbam, kar je bilo prej precej v zatonu.

Leta 2001 je sledeč svetovnemu gospodarstvu, tudi na Irskem prišlo do umiritve gospodarstva. Predvsem na področjih informacijske tehnologije so se zelo zmanjšale investicije po svetu. Irsko je bila in je še vedno zelo pomemben del v tem sektorju. Leta 2001 je izvozila za 10,4 milijard \$ računalniških storitev v primerjavi z vrednostjo 6,9 milijard \$ v ZDA. Irsko je izdelala približno polovico računalniških programov množične proizvodnje prodanih v Evropi leta 2002.

Slinavka in parkljevka ter teroristični napadi so še dodatno načeli že oslABLJENO irsko kmetijstvo in turizem, predvsem glede ameriških in angleških turistov. Povečanje stroškov dela, zavarovalniških premij in splošni padec irske konkurenčnosti je povzročilo odhod nekaterih tujih podjetij, ki so preselila svoje delovanje na Vzhod in na Kitajsko. Naraščajoča vrednost evra je prizadela predvsem veliki izvoznici, ki nista vključeni v evroobmočje, Veliko Britanijo in ZDA, ki sta pomemben del irskih tujih investicij. Vse to še ni bil začetek recesije na Irskem, povzročilo pa je upočasnitev gospodarske rasti.

Po upočasnitvi rasti leta 2001 in 2002 je gospodarstvo v letih 2003 in 2004 spet začelo hitro naraščati, kar so nekateri poimenovali kar »Keltski tiger 2«. Leta 2004 je imela Irsko največjo gospodarsko rast, 4,5 %, med državami EU-15. Mnenja o ponovni rasti so različna. Skeptiki pravijo, da je bila le posledica povečanih vrednosti nepremičnin in povečane dejavnosti v gradbeništvu, ki je nadoknadila za naraslim povpraševanjem v prvem razcvetu. Gradbeništvo je

tega leta predstavljalo 12 % BDP. Naredili so 80.000 novih stanovanj v času, ko je Velika Britanija s petnajstkratno populacijo Irske zgradila le 160.000 novih stanovanj (Kelly, 2005). Na rast je vsekakor vplivalo tudi izboljšanje gospodarstva v ZDA in okrevanje globalne informacijske tehnologije. V tem času je Dell v Limericku ustanovil svojo glavno evropsko podružnico. Intel je nadaljeval svoje predhodno širjenje poslovanja na Irskem, Google je v Dublinu ustanovil svojo pisarno, Abbott Laboratories je postavil novo irsko tovarno in pridružil se jim je še Bell Labs, ki je tudi odprl svoje nove kapacitete na Irskem (IDA, 2006).

Ustanovljen je bil nov organ »*Science Foundation Ireland*«, da bi razvijal nova znanstveno usmerjena podjetja na Irskem. Njihovo gonilo je, da privlačijo kakovostna delavna mesta ter investirajo v znanstvene pobude, ki bodo pomagale k ekonomiji znanja Irske (Science Foundation Ireland, 2010).

2.2 Dejavniki vzpona

2.2.1 Fiskalna politika

Za razlog vzpona irskega gospodarstva v obdobju od leta 1987 do leta 1995 se pogosto omenja fiskalna politika irske vlade, ki naj bi povzročila fenomen, imenovan »ekspanzivno fiskalno krčenje«. Vendar pa niso vsi istega mnenja.

Italijanski profesor na Harvardu Alberto Alesina ne dvomi v obstoj ekspanzivnega fiskalnega krčenja. Irski profesor John Bradley pa je malce skeptičen glede ekspanzivnega fiskalnega krčenja, kot glavnega krivca za visoko rast, zato je izdelal model, v katerem je ob uvedbi novih predpostavk hotel dokazati, ali obstaja možnost za obstoj pojava ekspanzivnega fiskalnega krčenja. Predstavila bom oba pogleda.

Pogosto se države, ki gospodarsko ne rastejo dovolj in so zato potrebne reforme, znajdejo v zanki zaradi svojih javnih financ. Na eni strani imajo primanjkljaj, po drugi strani pa nekateri potrebni instrumenti, kot so davčne olajšave, lahko še povečajo primanjkljaj. Včasih pokojninske reforme, ki prinašajo velike prihranke proračuna na dolgi rok, ustvarjajo primanjkljaje na kratki rok. Pogosto je treba, tudi če potrebna reforma ne zahteva krčenja javnih sredstev, pripraviti neko odškodninsko shemo, da se določijo ukrepi za zmanjšanje ali omilitev krčenja javnih izdatkov, ki jih reforme nalagajo nekaterim posameznikom. Toda napačen proračunski ukrep, kot je npr. v času krize povišanje mejne davčne stopnje, lahko preprečujejo rast. Zato je ustrezna konsolidacija proračuna nekaj, kar mora veliko držav v Evropi storiti, in lahko globoko zaplete izvajanje reform, ki spodbujajo rast (Alesina, 2006, str. 153).

Proračunski primanjkljaj ni vedno nekaj slabega, čemur se je treba izogniti za vsako ceno. Začasni proračunski primanjkljaji so lahko del dobrih odločitev v oblikovanju fiskalne politike. Med recesijo so proračunski primanjkljaji bolj verjetni, pa tudi bolj sprejemljivi, ker so davčni

prihodki začasno nizki. Kot navaja Alesina (2006, str. 154), bi bilo napačno, če bi v recesiji za uravnoteženje proračuna dvignili davčne stopnje. Proračunski primanjkljaji (in presežki) imajo pomembno vlogo pri izravnanju začnih nihanj v davčnih prihodkih in državni porabi. Očitno primanjkljaj postane problem, ko je dolgotrajen, ustvari velike dolgove in je znak trajne nezmožnosti za ohranjanje izdatkov v skladu z obdavčitvijo (Alesina, 2006, str. 154).

V državah OECD imajo znižanje primanjkljajev, ki temeljijo na zmanjševanju javnih izdatkov veliko boljše in trajnejše možnosti od tistih, ki temeljijo na povišanju davkov. Na splošno zmanjševanje vladnih izdatkov vodi do bolj trajnega usklajevanja proračuna od povišanja davkov. Zakaj? Blokiranje samodejne rasti številnih programov porabe, zlasti upravičenih, je nujen pogoj pri konsolidaciji proračuna, medtem ko zvišanje davkov le začasno zapolni praznino. Zmanjševanje izdatkov je tudi znak, da ima vlada resen odnos do odprave fiskalnih neuravnoteženosti. S tem so povezana tudi pričakovanja za znižanje obrestnih mer.

Po mnenju italijanskega političnega ekonomista Alberta Alesine je Irska v letih 1987-1989 najboljši primer uspešnega, dolgotrajnega, in ekspanzivnega fiskalnega prilagajanja v Evropi. V približno petih letih se je gibala od primanjkljaja v višini skoraj 6 % BDP, do presežka v višini več kot 2%. Primarni odhodki (brez plačil obresti) so se zmanjšali za približno 8 odstotnih točk, s 43 na 35 % BDP. Število javnih uslužbencev se je zmanjšalo za 10 %. V istih letih je rast BDP na Irskem skočila z 0 na skoraj 6% letno. Brezposelnost je padla z 10 na 8 % (Alesina, 2006, str. 157 - 158).

Alesina meni, da so nujni ukrepi, da se spremeni zaupanje ljudi v vlado in vse gospodarstvo. Če ljudje ne dojemajo, da bo fiskalno konsolidacijo spremljala izboljšava v gospodarstvu, se bo zaupanje potrošnikov in podjetij zmanjšalo. Oboje je potrebno, da se prepreči upočasnitev gospodarske rasti (Alesina, 2006, str. 159).

Spremembe v proračunu javnost zaznava kot slabe in jih politiki zato nočejo vpeljevati. Zmanjšanja v javnem sektorju niso nujno slaba, na primer, če je v državi manj rojstev, bi to moralo imeti za posledico manj učiteljev, a ni vedno tako. Sindikati so večinoma tisti, ki hočejo prikazati, da bo vsako zmanjšanje javnega sektorja vrglo državo iz tira (Alesina, 2006, str. 163).

Tradicionalna keynesianska teorija pravi, da ima znižanje vladnega trošenja z zmanjšanjem agregatnega povpraševanja lahko negativen vpliv na BDP. Ta pristop je zelo zapostavljal vlogo pričakovanj privatnega sektorja in začnih vprašanj glede določanja agregatnega povpraševanja. Nastanek racionalnih pričakovanj in medčasovne optimizacije, na čemer temelji sodobna makroekonomija, so pripeljali do dvomov v tradicionalna keynesianska prepričanja glede fiskalne politike. Razvoj teoretičnih modelov, ki nakazujejo, kako imajo lahko fiskalne širitve negativne posledice na potrošnjo, investicije in ponudbeno stran ekonomije, ima očitno za posledico, da lahko fiskalno krčenje v bistvu pripelje do ekspanzije proizvodnje t.i. EFC. Čeprav

so možnosti, da ta teorija drži, je še vedno verjetna tudi možnost, da zmanjšanja vladnih izdatkov povzročijo krčenje agregatnega povpraševanja (Bradley, 1996, str. 176).

Ekspanzivno fiskalno krčenje (angl. *Expansionary fiscal contractions*, v nadaljevanju EFC) je bilo značilno za irsko fiskalno politiko v obdobju 1987-1989, definiramo pa ga kot fiskalna krčenja, katerih učinki na gospodarsko rast so ekspanzivni.

Z gotovo prisotnostjo EFC na Irskem pa se ne strinjajo vsi, na primer irski ekonomist John Bradley dopušča možnost, da je za rast gospodarstva kriva EFC in to v svojem simulacijskem modelu tudi dokaže, vendar dopušča tudi druge verjetne dejavnike. Simulacije kažejo na to, da se ob vpeljavi racionalnih pričakovanj potrošnikov in podjetij zagotovo spremeni keynesianski učinek krčenja gospodarstva zaradi upada vladnih odhodkov. Vendar se Bradleyu zdi neverjetno, da bi uvedba teh pričakovanj odstranila keynesianske učinke v celoti. Zato je izdelal makroekonomski model celotne proizvodnje, v katerem je želel dokazati možnost obstoja EFC-ja ob vpeljavi predpostavke racionalnih pričakovanj, ki je prikazan spodaj.

Ker velik del irske industrije predstavljajo tuje podružnice multinacionalnih podjetij in proizvodnja je večinoma usmerjena v izvoz zaradi majhnega domačega trga v modelu razdelimo Irsko gospodarstvo na :

- navzven usmerjeni menjalni sektor in
- zaščiten nemenjalni sektor.

Domače povpraševanje igra pomembno vlogo v določanju BDP-ja v nemenjalnem sektorju. Fiskalna politika tukaj deluje v okviru klasičnega keynesianskega učinka z vplivanjem neposredno na povpraševanje preko javne potrošnje in posredno preko vpliva davkov in transferjev na razpoložljive dohodke. Manj očitno je kako fiskalna politika deluje na menjalni sektor, ker je ta zelo malo odvisen od domačega povpraševanja, ko se odloča o proizvodni količini. Ko multinacionalke enkrat določijo, koliko bodo proizvedle, tudi začnejo locirati to proizvodnjo po svojih tovarnah po svetu glede na stroškovno učinkovitost. BDP v menjalnem sektorju je tako določen s svetovnim povpraševanjem in z Irsko mednarodno stroškovno konkurenčnostjo. Fiskalna politika tako vpliva na menjalni sektor z vplivanjem na stroškovno konkurenčnost.

V tem okviru lahko določimo tri vrste mehanizmov, skozi katere fiskalna politika v Bradleyevem modelu vpliva na gospodarsko aktivnost na Irskem.

- Javna poraba direktno prispeva k državnem dohodku in domačem povpraševanju, torej na nemenjalni sektor.
- Davki vplivajo na dohodek in privatno potrošnjo, ki potem vpliva na nemenjalni sektor.
- Davki vplivajo na stroškovno konkurenčnost v menjalnem sektorju (Bradley, 1996,180).

Ilustrativni makroekonomski model celotne proizvodnje:

$$Y = T + N + G \quad (1)$$

kjer je Y celotna proizvodnja, T proizvodnja v menjalnem sektorju, N proizvodnja v nemenjalnem sektorju in G javni izdatki.

Proizvodnja v menjalnem sektorju je določena s funkcijsko enačbo (spremenljivke so v logaritmih):

$$T = a_1 * OW - a_2 (W-WF) \quad W-WF = \text{konkurenčnost} \quad (2)$$

kjer je OW svetovna proizvodnja, W raven plač v gospodarstvu in WF svetovna raven plač.

$$N = b_1 * G + b_2 * C \quad (3)$$

kjer je C privatna potrošnja.

$$W = c_1 * Z + c_2 * \tau \quad (4)$$

kjer so Z ostali dejavniki (cena, produktivnost, brezposelnost...) in τ davčna stopnja.

Povečanje vladnih odhodkov ima pozitiven učinek na proizvodnjo, *ceteris paribus*, medtem, ko ima povečanje davkov negativni učinek. Ugotavljamo, da ima obdavčenje dva učinka krčenja: na strani povpraševanja, kjer povečanje davčne stopnje zmanjša učinek keynesianskega multiplikatorja in na strani ponudbe, kjer davčna stopnja izrinja privatni sektor direktno preko učinkov na stroškovno konkurenčnost (Bradley, 1996, str. 181).

Sedanji in pričakovani prihodnji vladni odhodki in svetovna proizvodnja imata pozitivne učinke, medtem ko imajo sedanje in prihodnje obdavčitve negativne učinke na skupno proizvodnjo. Razlog za negativni učinek pričakovanj ni le to, da pričakujejo višje davke in zato tudi zmanjšanje deleža svojega dohodka pred obdavčitvijo. Ob tem predvidevajo učinke višjih davkov tudi v zmanjšanju Keynesinjskega multiplikatorja in krčenju menjalnega sektorja z znižanjem njegove konkurenčnosti. To pomeni, da potrošniki predvidevajo zmanjšanje dohodka pred in po obdavčenju (Bradley, 1996, str. 182).

Na proizvodnjo vplivajo tudi proračunske omejitve. Te so zelo nelinearno povezane s sedanjimi in bodočimi vladnimi odhodki in potrebno stopnjo davka v prihodnje, preko posrednega in neposrednega učinka na proizvodnjo. Če so ekonomski subjekti seznanjeni s proračunskimi omejitvami in s tem, kako vlada namerava manipulirati z odhodki, da bo te omejitve lahko dosegla, lahko uporabijo to znanje za oblikovanje pričakovanj o prihodnji stopnji davka, glede na njihovo pričakovanje prihodne privatne potrošnje. Enačbe nam kažejo, da če so potrošniki

usmerjeni v prihodnost, bo imela pričakovana stopnja davka negativen vpliv na sedanji nivo proizvodnje. Zagotovo je teoretično možno, da bo neposredni negativen vpliv fiskalnega paketa (vključujoč krčenje vladnih izdatkov in davčne stopnje) na proizvodnjo lahko povraten v pozitivnih učinkih s pričakovanjem nižje davčne stopnje (Bradley, 1996, str. 183).

Krčenja vladnih odhodkov zelo verjetno povzročijo različne med seboj povezane učinke. Ali se ti združijo tako, da ustvarijo EFC, je odvisno od številnih pomembnih koeficientov, kot npr. velikost učinka davčnega primeža v pogajanjih o plačah ter od dojetja stalnosti krčenja odhodkov (Bradley, 1996, str. 184).

Fiskalna krčenja in posledično možno zmanjšanje pričakovanih davčnih stopenj so imeli pozitiven učinek na potrošniška pričakovanja, kar je potrošnike pripeljalo do naraščajoče potrošnje in s tem do dodane vrednosti k agregatni potrošnji (Bradley, 1996, str. 189).

Kaj bi bilo še lahko vzrok za tako gospodarsko rast v času fiskalnih prilagajanj v letih 1987-1989? Čeprav je bila rast izvoza enaka kot leta prej, ko je bila Irska v recesiji, nam pogled od blizu na razporeditev sektorjev irskega izvoza in naravo zunanjih pogojev, s katerimi so se soočala irska podjetja med tem obdobjem, razkrije drugačno sliko.

Padec mednarodnih obrestnih mer, ki je sledil zlomu borze leta 1987, in veliko zmanjšanje davkov v Veliki Britaniji sta povzročila veliko nepričakovano izboljšanje svetovnega gospodarstva. To lahko razumemo kot nepričakovan pozitiven šok na zunanje okolje Irske, ki je imel pozitivne posledice na njeno potrošnjo, investicije (za načrtovano prihodnjo potrošnjo) in stopnjo izkoriščenosti zmogljivosti (za naraščajočo trenutno proizvodnjo).

Če bi rekli, da je šlo na Irskem zagotovo za EFC, bi bilo zavajajoče. Bolje rečeno je, da so imeli ustvarjalci davčne politike srečo, ker so opravili nujne fiskalne popravke medtem, ko so padale svetovne obrestne mere in je svetovna gospodarska rast postala nepričakovano živahna.

Za ostale države bi bilo zelo nespametno ponavljanje irskih izkušenj z EFC, saj fiskalno krčenje običajno ne gre brez dodatnih težav v gospodarstvu (Bradley, 1996, str. 197-199).

Leta 2002 je Svet Evropske unije z Irsko začel nekajtedenska pogajanja o njeni fiskalni politiki z namenom, da ji naloži denarno kazen, kar se zdi nekaterim ekonomistom nezaslišano zaradi več razlogov. Irski proračun je bil eden najbolj trdnih v Evropi, Irska je v letu 2002 zmanjšala svoj delež dolga glede na BDP s 120% leta 1988 na 60%. Krivda Irske naj bi bila, da je zmanjšala svoje presežke za približno 0,2 % BDP, kar ekonomist Alberto Alesina označuje za približek, ki bi bil lahko tudi napaka pri zaokroževanju, a je Svet Evrope trdil, da bi to lahko podžgalo inflacijo. Irska je res kršila nekaj pravil Evropske unije, povezanih z vodenjem primanjkljaja. Alesina je še najbolj kritičen do tega ker je Irsko oštevala tudi Italija, ki je imela takrat 2% primanjkljaj BDP in dolg, ki je znašal 120% BDP-ja. Najbolj smešna stvar v tej tudi sicer

komični zadevi pa naj bi bila, da so ta ukor Irski pisali s tako gotovostjo, kot da bi bili učinki davkov in potrošnje na inflacijo zakoni narave. Te zavajajoče predpostavke kažejo na še eden problem evropske politike, da so odloki napisani tako, kot da pisci natančno vedo, kaj povzroči kaj, kdaj in za koliko. Pakt stabilnosti ustvarja tudi potrebo po ustvarjalnem računovodstvu. V nekaterih evropskih ministrstvih za finance so sredstva namenjenili izdelavi sheme za prerezporeditve porabe in dolgov, namesto za zmanjšanje porabe. Posledica tega je, da je Pakt stabilnosti formalno izpolnjen, vendar pa so državni proračuni vse manj pregledni (Alesina, 2006, str. 139).

2.2.2 Članstvo v Evropski unij in vpliv neposrednih tujih investicij

Največja prednost, ki jo je Irska pridobila s članstvom v Evropski uniji, se je izoblikovala skupaj z oblikovanjem skupnega gospodarskega prostora. Irska tako lahko nudi tujim in domačim podjetjem dostop do enotnega trga, kar ji je prineslo velik napredek, saj je pred tem trgovala predvsem z Veliko Britanijo. Trgovanje v prostem evropskem trgu je torej za Irsko pomenilo tudi zmanjšanje odvisnosti od Velike Britanije.

Z vstopom v Evropsko unijo je Irska pridobila tudi dostop do evropskih skladov razvojne pomoči, ki so ji omogočili pomoč pri regionalnem in lokalnem razvoju. Pomoč EU so uporabili predvsem za povečanje vlaganj v izobraževalni sistem in za izboljšanje infrastrukture. Nekateri ekonomisti menijo, da je prav ta pomoč bila poglavitni vzrok povečane produktivnosti Irske, saj jo je naredila bolj privlačno za visokotehnoška podjetja. Vendar pa nekateri, kot je Inštitut Cato, namigujejo da so bila ta plačila neučinkovita in so mogoče celo zmanjšala gospodarsko rast (Powell, 2003). Njihovemu mnenju se pridružuje tudi bolj konzervativni Heritage Foundation, ki zelo podcenjuje vlogo teh plačil.

Po mnenju ameriškega ekonomista Johna Bradleya nobena količina denarne pomoči Irski iz sklada Evropske unije ne bi mogla nadomestiti pomanjkanja strateškega razmišljanja irskih ustvarjalcev gospodarske politike (Bradley, 1996).

Nedvomno so dejavnik visoke gospodarske rasti Irske v obdobju Keltskega tigra tudi neposredne tuje investicije (NTI), ki so se, kot je že navedeno zgoraj, še povečale z oblikovanjem enotnega gospodarskega prostora znotraj Evropske unije.

V devetdesetih letih so na Irsko prišla odmevna podjetja, kot so Dell, Intel in Microsoft, ki so prišla tja predvsem zaradi članstva Irske v EU, relativno nizkih plač, nizkih davkov in garancij vlade. Ameriška podjetja so izbrala Irsko kot svoj sedež v Evropi, ker lahko z zaposlenimi tekoče komunicirajo, v nasprotju z nizkocenovnima Španijo in Portugalsko, obenem pa imajo nižje stroške dela kot Velika Britanija. Privlačilo jih je tudi nizko vmešavanje države v podjetništvo v primerjavi z ostalimi državami EU.

Irska je bila privlačna za tuja podjetja tudi zato, ker je veljala za »divji zahod« evropskega finančništva. Pojavljale so se špekulacije, da tuja in domača podjetja na Irskem izvajajo finančne goljufije. To je kasneje pripeljalo do ustanovitve regulativnega organa, Irske finančne službe, ki naj bi nadzorovala banke, vendar v svojem delovanju še nikoli ni sankcionirala nobenih irskih bank, kljub škandalom, ki so jih zakuhale s prevelikim zaračunavanjem strankam (Lavery, 2005).

Irska ima dve pomembni organizaciji, ki skrbita za rast tujih investicij na Irskem. »Enterprise Ireland« je irska državna agencija, ki priskrbuje finančno, tehnično in socialno pomoč »start-up« podjetjem. IDA, *Industrial Development Agency*, pa skrbi za aktivno spodbujanje naložb na Irskem z privabljanjem in razvojem tujih investicij.

3 Padec irskega gospodarstva

3.1 Potek padca

Za mnoge je glavni krivec za padec svetovnega finančnega sistema stečaj ameriške investicijske banke Lehman Brothers 14. 11. 2008 (Štiblar, 2008, str. 19). Kriza se je iz finančnih trgov prenesla v realno gospodarstvo, kjer se je z razraščanjem hipotekarnih posojil tudi začela.

Makroekonomska dogajanja, ki zadevajo večja gospodarstva, so pomembna tudi za Irsko. Irska je že septembra 2007 uradno začela recesijo, kot prva izmed držav Evropske unije (Central Statistic Office, 2007).

Na začetku leta 2008 so strokovnjaki mislili, da bo pristanek Irske na dno mehak, vendar so januarja 2009 videli, da je bolj verjetna depresija. In res, v letu 2009 je Irska uradno vstopila v ekonomsko depresijo (Slattery, 2009). Tabela 1 kaže padanje BDP-ja na Irskem od prvega četrletja leta 2008 naprej.

Tabela 1: Spreminjanje BDP-ja Irske, realno od prvega četrletja leta 2008 naprej

Makroekonomski kazalec	Enota	2008	2008	2008	2008	2009	2009	2009	2009	2010
		Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1
BDP, realno	% (Q/Q-1)	-2,5	-1,9	-0,3	-4,8	-2,5	-0,3	0,2	-2,7	2,7
	% (Q/Q-4)	-1,3	-2,1	-1,3	-9,3	-9,2	-7,8	-7,4	-5,8	-0,7

Vir: Eurostat, 2010.

Problemi na Irskem se vidijo v mnogih kazalnikih. Kot lahko vidimo v tabeli 2 so investicije v letih 2007-2010 padle tudi za 34,2 %, predvsem zaradi padca investicij v gradbeništvu.

Tabela 2: Gibanje bruto investicij na Irskem od prvega četrtrletja leta 2008 naprej

Makroekonomski kazalec	Enota/ četrtrletje									
		2008 Q1	2008 Q2	2008 Q3	2008 Q4	2009 Q1	2009 Q2	2009 Q3	2009 Q4	2010 Q1
Bruto investicije	% (Q/Q-1)	-1	-9,5	-0,4	-17,2	-11,5	0,8	-11,1	-9,1	-13,8
	% (Q/Q-4)	-11,3	-12,9	-7,2	-26	-34,2	-26,7	-34,2	-28,1	-29,9

Vir: Eurostat, 2010.

Izvoz je padel za skoraj 4% , vendar se je v letu 2009 padanje umirilo zaradi izboljšanja v svetovnem gospodarstvu. Rast BDP-ja se je že začela, predvsem v evro območju.

Tabela 3: Izvoz proizvodov in storitev na Irskem od leta 2001 naprej (v milijonih €)

	Enota/ leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Izvoz proizvodov in storitev	Mio €	92,7	93,7	82,1	84,4	86,7	86,8	89,2	86,4	84,2

Vir: Eurostat, 2010.

Kot je razvidno iz tabele 4, je brezposelnost na Irskem narasla na 13,3 %, ker so velika podjetja, kot sta Lloyd Banking Group Plc in Aer Lingus Group Plc odpustila velik del svoje delovne sile na Irskem (Heatley & Fahy, 2010). Število ljudi, ki so vložili zahtevek za nadomestilo za brezposelnost, se je povečalo na 326.000 v januarju 2009, kar je bila najvišja raven odkar so začeli beležiti te podatke, torej od leta 1967 (BBC news, 2009). Povečana brezposelnost pa je povzročila tudi ponovne emigracije, predvsem so se začeli vračati tuje, ki so prišli na Irsko v času njenega razcveta. Kot posledica krize je padel tudi irski bozni indeks (ISEQ).

Tabela 4: Stopnja brezposelnosti na Irskem po posameznih mesecih

	Enota/ mesec	2009 m11	2009 m12	2010 m01	2010 m02	2010 m03	2010 m04	2010 m05	2010 m06
Stopnja brezposelnosti	%	13	12,9	12,9	12,8	12,8	12,9	13,2	13,3

Vir: Eurostat, 2010.

Mary Coughlan, podpredsednica Irske, je navedla, da je za slab položaj Irske kriva tudi nizka konkurenčnost. Irska naj bi vsako leto od leta 2000 izgubila veliko na svoji konkurenčnosti zaradi naraščajočih plač, inflacije in pretirane javne porabe. Multinacionalna podjetja so veliko svojih del preselila na Poljsko. Tja je leta 2008 odšlo nekaj sto služb v računovodskem oddelku

Philips-a, januarja 2009 pa je podjetje z informacijsko tehnologijo Dell oznanilo prenos 1700 delovnih mest v proizvodnji na Irskem, v drugo državo (Molony, 2009).

Glavna problema Irske pa predstavljajo javne finance in bančni sektor. Irska ima velik državni dolg, ki trenutno znaša 64 % BDP in ga poskuša rešiti predvsem z fiskalnim krčenjem, kar povzroča različne odzive. Nekateri ekonomisti, kot na primer Nobelov nagrajenec Paul Krugman, menijo, da je proračunsko krčenje nepotrebno v času krize in bi ga morali preložiti na čas, ko ne bo več težav z likvidnostjo. Krugman trdi, da iz makroekonomskih podatkov ni razvidno, da bi Irska ravnala prav, ampak, da ima trg še manj zaupanja in da zaostrovanje pri soočanju z globoko depresijo nasploh ne pomiri trgov (Krugman, 2009).

Poslabšanje življenjskih razmer je 21. 2. 2009 na ulico pognalo 120.000 protestnikov. Vlada je razmišljala o povečanju dajatev na pokojnine in o uvedbi šolnin na fakultetah, kar je povzročilo tudi proteste študentov, ki so jih organizirali *Union of Students Ireland* (USI) in na novo ustanovljena *Free Education for Everyone* (FEE) (Independent, 2008).

3.2 Dejavniki padca

3.2.1 Solventnost bank

V času rasti na Irskem se je kapital za gradbeništvo zbiral na medbančnem trgu, navadno na trimesečni osnovi, s tem da se je odplačevanje pričakovalo šele čez dve do tri leta. Glede na padec cen irskih nepremičnin in zamrzovanje svetovnih medbančnih trgov v letu 2007 je bilo na začetku leta 2008 jasno, da bo imel irski bančni sistem velike probleme pri financiranju vsakodnevnih operacij. Te težave v trgovanju in trditvah o neustreznem oz. ohlapnem nadzoru regulativnega organa so pripeljale do vladne intervencije.

Oktobra leta 2008 je irska vlada izdala urgentno garancijo za šest bank. Decembra istega leta je takratni minister za finance objavil, da bodo skušali izvesti dokapitalizacijo treh glavnih irskih bank, Allied Irish Bank, Bank of Ireland in Anglo Irish Bank. V okviru tega načrta bi vlada potrebovala po dve milijardi evrov v prednostnih delnicah v Bank of Ireland in Allied Irish Bank in 1,5 milijard evrov prednostnih delnic v Anglo Irish Bank, kar je 75 % nadzora nad slednjo (Konda, 2009).

Anglo Irish Bank je bila precej izpostavljena irskemu nepremičninskemu mehurčku. Polemike s skritimi posojili v decembru 2008 pa so pripeljale do še nadaljnega padca vrednosti njenih delnic. Propad Anglo Irish Bank je ekonomist David McWilliams opisal kot Irski Enron (McWilliams, 2009).

Strmo padajoča vrednost delnic in masovno dvigovanje depozitov je januarja leta 2009 spodbudilo irsko vlado, da se je odločila za drastično potezo. Naredila je odločen korak in

nacionalizirala Anglo Irish Bank, da bi preprečila možnost propada te banke, saj bi njen propad lahko ogrozil irski bančni sistem ter sistem javnih financ Irske (Konda, 2009).

Cena delnic omenjene banke je leta 2008 strmoglavila za 98 odstotkov. Irski finančni minister Brian Lenihan je dejal, da 1,5 milijarde evrov, kolikor je vlada nameravala vložiti v banko, za slednjo ne bi pomenilo dosti. (Konda, 2009)

Banka, ki je bila že tako v hudih težavah, je izgubila zaupanje, ko je na dan prišlo dejstvo, da je bivši predsednik uprave Sean FitzPatrick prikrival 87 milijonov evrov posojil, ki jih je v osmih letih prejel od banke. FitzPatrick je potem seveda odstopil, a banke to ni rešilo (Konda, 2009).

Vlada je sporočila, da bo delničarjem plačala »pošteno ceno«. Ta pa se lahko izkaže za nič, saj bo vlada izvedla oceno banke in, če se izkaže, da banka ni vredna nič, bodo delničarji dobili - nič. Nacionalizacija je veliko cenejša od propada banke. Irska vlada je v banko vstopila, da se je izognila njenemu propadu in posledičnemu 100 milijard evrov težkemu bremenu, ki bi padel na pleča države. Vlada pravi, da bo banka nadaljevala normalno poslovanje. Na drugi strani analitiki menijo, da bo vlada banko v nekaj letih zaprla (Konda, 2009).

Februarja leta 2009 se je zgodila dokapitalizacija ostalih bank, Allied Irish Bank (AIB) in Bank of Ireland (BoI) s potrjenimi odkupi 3,5 milijard € za vsako banko v skladu z vladno dokapitalizacijsko shemo. V načrtu je bilo tudi, da bodo banke zagotovile 30 % zvišanje hipotek za kreditorejmalce, ki so vzeli svojo prvo hipoteko in 10 % zvišanje v posojilih malim in srednje velikim podjetjem ter da počakajo z zaplenbo premoženja hipotekarnih imetnikov za dvanajst mesecev po tem, ko ti zaidejo v zaostanek z odplačili (Saul, 2009).

3.2.2 Nepremičninski mehurček

Štiblar (2008, str. 86-91) opisuje nastanek nepremičninskega mehurčka takole: »Namesto, da bi varčevalec neposredno posodil denar posojilojemalcu, se med njiju s pomočjo listinjenja vrine kar sedem ali še večje število posrednikov. Vsak zahteva za svojo storitev provizijo in stroški naraščajo, kar se lahko poplača, če tržna cena originalne hipoteke (hiše) narašča. Samo pretvarjanje osnovnega posojila denarja v vrednostne papirje pa v resnici nima druge funkcije, kot da razprši tveganje. V resnici pa skrije tveganje osnovnega posla hipotečnega posojila in njegove izvore. S tem se povečuje likvidnost v sistemu in celotno posojilno aktivnost izmakne strogi kontroli centralnih bank. Ker imajo vsi, razen zadnjega kupca vrednostnega papirja, motiv, da bi izdali čim več posojil, s tem povečujejo povpraševanje po nepremičninah in dvigujejo njihovo ceno. Ob finančnem se tako napihuje še nepremičninski balon. Ko je počil nepremičninski balon, je to povzročilo tudi pok finančnega. Hipotekarni posojilojemalci so namreč kmalu ugotovili, da je postalo njihovo posojilo mnogo večje kot imajo rednih dohodkov in kot je znižana tržna vrednost njihove nepremičnine. Zato niso bili več sposobni redno odplačevati anuitet posojil. S tem hipotekarne obveznice niso bile servisirane in tako tudi tranše novih izvedenih finančnih instrumentov, v katere so bili zapakirana in »razpršena« drugorazredna hipotekarna posojila, niso vračale obljubljenega. Ker se ni vedelo, kakšna

tveganja vsebujejo, so jih njihovi imetniki začeli hitro prodajati, kar jim je dodatno znižalo cene, saj nihče ni želel kupovati »mačka v žaklju«. Da banke ne bi propadle iz likvidnostnih razlogov, so se morale dodatno zadolževati na denarnem trgu, kjer pa je likvidnosti zmanjkalo. Da se ne bi zlomil celoten bančni sistem, so morale dodatno likvidnost bankam nuditi centralne banke iz primarne emisije. «

Obdobje razcveta na Irskem je povzročilo visoko rast kreditov, ki se je še povečala zaradi znižanja obrestnih mer ob sprejetju evra. To je vplivalo na nepremičninski mehurček, katerega konec se je začel v letu 2007. Cene stanovanj so se potrojile v obdobju od leta 2000 do 2006, a so se v letu 2007 stabilizirale in mehurček je počil med letom 2008. Do prvega četrtertja 2009 so cene stanovanj padle za 23 % glede na cene v drugem četrtertju 2007. Število odobritev stanovanjskih posojil pa je padlo za 73 % (Oddelek za okolje, dediščino in lokalno upravo, 2009). Vrednost in prodaja tako stanovanjskih kot poslovnih nepremičnin so močno upadle in prispevale k bančni krizi na Irskem.

Po podatkih irskega Oddelka za okolje, dediščino in lokalno upravo so od leta 2000 vsako leto zgradili približno 75.000 stanovanjskih enot. Vendar velik delež teh stanovanj ostaja nenaseljen. Po podatkih nekaterih ekonomskih komentatorjev je prostih stanovanj približno 230.000, od tega je 150.000 mogoče počitniških nastanitev. Ti podatki so nastali po zavedenih novih električnih priključkih na Irskem (Kelleher, 2005).

Zaradi visokih cen so se prebivalci začeli seliti iz mest v vasi. Tako so se tudi tam povečali stroški bivanja kar škodi prebivalcem, ki so tam od vedno. Selitev v ruralne predele pa je povečala tudi prevoze na delo ter je tako med drugim tudi razlog za večjo količino izpustov v ozračje.

3.2.3 Državni dolg

Zaostritve na davčnem področju v Evropi so bile povezane z ustanovitvijo monetarne unije leta 1999, toda kmalu po sprejetju evra v glavnih celinskih gospodarstvih, so države Evropske unije zdrsnile nazaj v ustvarjanje velikega primanjkljaja. Za sprejem evra je bilo potrebno imeti raven primanjkljaja pod 3 odstotke BDP in raven dolga pod 60 odstotkov BDP, vendar je bila raven dolga v veliki meri prezrta. Merilo glede primanjkljaja je bilo uvedeno izrecno kot način, da davčno krhko Italijo obdržijo izven monetarne zveze. Kmalu po ustanovitvi monetarne unije je Pakt stabilnosti in rasti predpisal pravila za davčno bilanco. Toda pakt že nekaj let kršijo Italija, Francija, Nemčija in Portugalska. Kljub različnim poskusom uveljavljanja fiskalnih pravil, v praksi danes pravil ne spoštujejo, čeprav Evropska komisija in ECOFIN v Bruslju deluje, kot da pravila obstajajo in imajo srečanja z gospodarskimi ministri in birokrati iz držav članic in jim rutinsko delijo ukore za svoje primanjkljaje (Alesina, 2006, str. 155).

Tudi Irska je bila med državami, ki so bile obravnavane zaradi kršenja Pakta stabilnosti in rasti in to zaradi velikega proračunskega primankljaja.

Na Irskem so v sredini leta 2008 vladne finance začele kazati znake težav. Vladni dolg je narasel na 43,9% BDP-ja. V tabeli 5 lahko vidimo gibanje vladnega dolga od leta 2001 naprej glede na odstotek BDP-ja.

Irski dolg je trenutno bolj tvegan od tistega na Islandiji, kjer je leta 2008 razpadel finančni sistem. Nekatere napovedi kažejo, da bo javni dolg na Irskem leta 2012 znašal kar 113% BDP-ja. (Fraher, 2010)

Tabela 5: Delež vladnega dolga v BDP-ju na Irskem od leta 2001 naprej

		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Konsolidirani bruto dolg države	% BDP	35,6	32,2	31	29,7	27,4	24,9	25	43,9	64
Primanjkljaj / presežek sektorja države	% BDP	0,9	-0,3	0,4	1,4	1,6	3	0,1	-7,3	-14,3

Vir: Eurostat, 2010

3.3 Odziv vlade

Ob razglasitvi recesije leta 2008 je vlada sporočila, da bo proračun za leto 2009 predložila dva meseca prej kot običajno. Ta proračun je bil označen kot najboljše pripravljen do sedaj (Collins, 2008) in je vključeval kontroverzne ukrepe kot npr. dajatev na dohodke za delavce z dohodkom nad določenim pragom. Ta dajatev je bila sčasoma prestrukturirana. Ob objavi predčasnega proračuna je vlada trdila, da gre Irski slabo predvsem zaradi zmanjšanja rasti v svetovnem gospodarstvu (Izjava irske vlade, 2008).

Aprila 2009 so naredili rebalans proračuna, ki je obravnaval fiskalni primanjkljaj v vrednosti čez 4,5 milijarde €. Poleg tega je vlada istega meseca predlagala Nacionalni agenciji za upravljanje premoženja (NAMA), da prevzame velika posojila od bank in jim omogoči, da se vrnejo k normalni likvidnosti in s tem pomagajo k okrevanju gospodarstva.

Vlada Irske, ki je prevzela 400 milijard € pogojnih dolgov, je sprva samostojno sprejela polno garancijo za vse bančne depozite občanov (in ne le v okviru zneska depozitne sheme). Sledile so ji najprej Grčija, zatem pa po dogovoru vse članice Evropske unije, saj bi sicer prišlo do neloyalne konkurence pri vabljenju deponentov tja, kjer je za depozite na voljo polna državna garancija (Štiblar, 2008, str. 95).

SKLEP

Če povzamem vsebino celotnega diplomskega dela, lahko trdim, da ne moremo točno določiti, kaj so bili vzroki za dogajanja v irskem gospodarstvu. Mnenja vodilnih ekonomistov o razlogih za padec in vzpon so si zelo nasprotujoča.

Predvsem vzpon, ki je bil zaradi dogajanja v bolj oddaljeni preteklosti veliko bolj preučevan, povzroča več delitev mnenj. Na eni strani imamo podpornike teorije ekspanzivnega fiskalnega krčenja, ki trdijo, da je za visoko gospodarsko rast kriva predvsem vlada z zniževanjem vladnega trošenja, ki naj bi ob vpeljavi novih ekonomskih okoliščin, kot je racionalno pričakovanje potrošnikov, ugodno vplivala na gospodarsko rast. Njihovi nasprotniki na drugi strani ostro nasprotujejo tej povezavi in so mnenja, da bi fiskalno krčenje moralo imeti ravno nasproten učinek na gospodarsko rast. To so predvsem zagovorniki klasične keynesianske teorije, ki so mnenja, da ta dejavnik ni bil razlog za uspeh, kaj pa naj bi bil razlog, pa si tudi niso enotni. Kot dejavnik uspeha lahko štejemo tudi vstop Irske v Evropsko unijo in kasneje v skupni monetarni sistem. To je Irski odprlo dostop na enoten evropski trg, kar jo je naredilo zelo privlačno za tuje investicije. Konkurenčnost se ji je povečala tudi z nizkimi davki za podjetja in z visoko izobraženo, angleško govorečo delovno silo. To so poleg ekspanzivnega fiskalnega krčenja pomembni dejavniki, ki so povzročili, da je Irska naredila preboj med uspešne države Evrope med letoma 1990 in 2007.

Padec irskega gospodarstva še ni končan. Zagotovo je glavni vzrok in povod za ostale težave irskega gospodarstva od leta 2007 naprej svetovna gospodarska kriza, ki se je tako kot v svetu tudi na Irskem prenesla predvsem na bančni in nepremičninski sektor. Tam se je najverjetneje tudi začela z napihovanjem vrednosti nepremičnin in spodbujanjem k tveganemu kreditnemu obnašanju. Irska vlada bi se seveda lahko izognila nekaterim zlomom v gospodarstvu predvsem z večjim nadzorom finančnih institucij. Vendar je težko določiti, v kakšni meri. Svetovna kriza bi lahko bila glavni dejavnik zloma, a obstaja možnost, da bi se stanje v irskem gospodarstvu poslabšalo tudi brez nje.

Mnoga vprašanja s tega področja torej še vedno odprta. Odgovore nanja pa bo mogoče dala prihodnost.

Literatura in viri

1. Alesina, A., & Giavazzi, F. (2006). *The future of Europe: reform or decline*. London: Cambridge.
2. Barry, F. (2006). *FDI and Irish economic development over four stages of European integration*. University College: Dublin. Najdeno 17. avgusta 2010 na spletnem naslovu www.cepii.org/anglaisgraph/communications/pdf/2006/09100206/barry.pdf.
3. BBC news (2009, 21. 2.). *Huge protest over Irish economy*. Najdeno 1. septembra 2010 na spletnem naslovu <http://news.bbc.co.uk/2/hi/7903518.stm>.
4. Bradley, J. & Whelan, K. (1996). *The Irish expansionary fiscal contraction: A tale from one small European economy*. Economic modelling 14, 175-201. Economic & Social Research Institut: Dublin.
5. Central Intelligence Agency (CIA): World Fact Book. Najdeno 19. avgusta 2010 na spletnem naslovu <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ei.html>.
6. Central Statistic Office. (2010). *Quarterly national accounts, Quarter 2 2010*. Najdeno 23. septembra 2010 na spletnem naslovu <http://www.cso.ie/releasespublications/documents/economy/current/qna.pdf>.
7. Central Statistic Office. (2007). *Measuring Ireland's progress*. Najdeno 12. 8. 2010 na spletnem naslovu http://www.cso.ie/releasespublications/documents/other_releases/2007/progress2007/measuringirelandsprogress.pdf.
8. Collins, S. (2008, 9. 10.). Ministers prepare for toughest budget in years. *The Irish Time*. Najdeno 10. septembra 2010 na spletnem naslovu <http://www.irishtimes.com/newspaper/ireland/2008/1009/1223445618089.html>.
9. Department of Finance. Banking in Ireland. (2010). *Report of the Department of Finance: Central Bank Working Group on Strategic issues facing the Irish banking*. Najdeno 10. septembra 2010 na spletnem naslovu www.finance.gov.ie/viewdoc.asp?DocID=808#ch2.
10. *Enterprise Ireland*. Najdeno 16. avgusta 2010 na spletnem naslovu www.enterprise-ireland.com.
11. Eurostat. Evropska komisija. (2010). *Euro – indicators, Selected Principal European Economic Indicators*. Najdeno 15. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/euroindicators/peeis>.
12. Evropska komisija, Oddelek za gospodarske in finančne zadeve. (2010). *AMECO*. Najdeno 15. junija 2010 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/economy_finance/ameco/user/serie/SelectSerie.cfm.
13. Fraher, J. & Doyle, D. (2010). *Ireland's credit rating cut by S&T on costs of bank aid*. Bloomberg.
14. Government of Ireland: Department of foreign affairs. (2001). *Facts about Ireland*. Dublin.
15. Heatley, C. & Fahy, L. (2010, 25. 3.). *Ireland's slump eases after record GDP contraction*. Bloomberg Businessweek. Najdeno 15. junija 2010 na spletnem naslovu <http://www.businessweek.com/news/2010-03-25/ireland-s-economic-slump-eases-after-record-gdp-contraction.html>.

16. IDA (Investment in Ireland). (2006). Najdeno 10. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://www.idaireland.com/>.
17. Independent. (2008, 22. 10.). *Students to protest against threat of fees reintroduction*. Najdeno 03. septembra 2010 na spletnem naslovu <http://www.independent.ie/breaking-news/national-news/students-to-protest-against-threat-of-fees-reintroduction-1505084.html>.
18. *International Monetary Fund* IMF (Mednarodni finančni sklad) . (2010). Najdeno 15. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://www.imf.org/external/data.htm>.
19. Izjava irske vlade: *Government statement on budget 2009*. (2008, 10. 10.). The Irish Times . Najdeno 3. septembra 2010 na spletnem naslovu <http://www.irishtimes.com/focus/2008/govbudget/govtstatement.pdf>.
20. Kelleher, R. (2005). *How many houses do we need to build*. Davy: Weekly Market Comment. Najdeno 8. septembra 2010 na spletnem naslovu <http://www.davydirect.ie/other/pubarticles/wmc20050926.pdf>.
21. Kelly, M. (2005). *The global housing boom*. The Economist . Najdeno 3. septembra 2010 na spletnem naslovu <http://www.economist.com/node/4079027>.
22. Konda, U. (2009, 16. 1.). *Na Irskem nacionalizirali banko*. Finance . Najdeno 19. avgusta 2010 na spletnem naslovu
23. Krugman, P. R. (2009). *Vrnitev ekonomike depresije in kriza leta 2008*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
24. Lavery, B. (2005, 1. 4.). *For Insurance Regulators, Trails Lead to Dublin*. The New York Times: world business. Najdeno 29. avgusta 2010 na spletnem naslovu http://www.nytimes.com/2005/04/01/business/worldbusiness/01irish.html?_r=3.
25. McWilliams, D. (2009, 18. 1.). *Anglo fiasco is Ireland's Enron*. Najdeno 3. septembra 2010 na spletnem naslovu <http://www.davidmcwilliams.ie/2009/01/18/anglo-fiasco-is-irelands-enron>.
26. Molony, S. (2009, 18. 9.). *Lenihan has got figures all wrong*. Independent. Najdeno 5. septembra 2010 na spletnem naslovu <http://www.independent.ie/national-news/lenihan-has-got-figures-all-wrong-1890230.html>.
27. Newman, H. R. (2001). *The mineral industry of Ireland*. U.S. Geological Survey Minerals Yearbook – 2001: Najdeno 4. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://minerals.usgs.gov/minerals/pubs/country/2001/9420001.pdf>.
28. Oddelek za okolje, dediščino in lokalno upravo (Environment, Heritage and Local Government). (2009, 7. 7.). *Quarterly House Prices Bulletin: Quarter 1 2009*. Najdeno 3. septembra 2010 na spletnem naslovu <http://www.environ.ie/en/Publications/StatisticsandRegularPublications/HousingStatistics/FileDownload,20776,en.pdf>.
29. Powell, B. (2003, 15. 4.). *Markets created a pot of gold in Ireland*. CATO Institut. Najdeno 18. avgusta 2010 na spletnem naslovu http://www.cato.org/pub_display.php?pub_id=3070.
30. Saul, J. (2009, 7. 2.). *AIB, Bank of Ireland agree on govt bailout-paper*. Reuters. Najdeno 1. septembra 2010 na spletnem naslovu <http://www.reuters.com/article/idUSL729898920090207>.

31. *Science Foundation Ireland SFI* (Irska znanstvena fundacija). (2010). Najdeno 12. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://www.sfi.ie/>.
32. Slattery, L.(2009, 5. 5.) *Ireland »technically« in depression*, The Irish times. Najdeno 18. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://www.irishtimes.com/newspaper/breaking/2009/0520/breaking8.html>.
33. Štiblar, F. (2008). *Svetovna kriza in Slovenci: Kako jo preživeti?*. Založba ZRC SAZU: Ljubljana.
34. Thangavelu, S. et al. (2006). *Lessons from »Benchmark« countries: Korea & Ireland*. Singapore: National University of Singapore.

PRILOGE

Kazalo prilog

Priloga 1: Tabela glavnih ekonomskih kazalnikov Irske v zadnjih nekaj letih

Priloga 2: Seznam uporabljenih kratic

PRILOGA 1: Tabela glavnih ekonomskih kazalnikov Irske v zadnjih nekaj letih

Tabela 6: Glavni ekonomski kazalniki Irske v zadnjih nekaj letih:

Makroekonomski kazalec	Enota	2008 Q1	2008 Q2	2008 Q3	2008 Q4	2009 Q1	2009 Q2	2009 Q3	2009 Q4	2010 Q1
BDP, realno	% (Q/Q-1)	-2,5	-1,9	-0,3	-4,8	-2,5	-0,3	0,2	-2,7	2,7
	% (Q/Q-4)	-1,3	-2,1	-1,3	-9,3	-9,2	-7,8	-7,4	-5,8	-0,7
Zasebna potrošnja	% (Q/Q-1)	-0,9	-2,4	0,4	-1,8	-5,5	0,3	-0,2	-0,5	-0,2
	% (Q/Q-4)	1,8	-2,1	-2,2	-4,5	-9,3	-6,7	-7,1	-5,9	-0,8
Potrošnja države	% (Q/Q-4)	3,3	3,4	0,7	1,5	-0,9	-4,6	-5,0	-7,1	-6,4
Bruto investicije	% (Q/Q-1)	-1	-9,5	-0,4	-17,2	-11,5	0,8	-11,1	-9,1	-13,8
	% (Q/Q-4)	-11,3	-12,9	-7,2	-26	-34,2	-26,7	-34,2	-28,1	-29,9
	Leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Uvoz proizvodov in storitev	Mio €	57,38	55,63	47,87	51,11	57,47	60,86	63,49	57,59	45,07
Izvoz proizvodov in storitev	Mio €	92,69	93,68	82,08	84,41	86,73	86,77	89,23	86,39	84,15
Trgovinska bilanca	Mio €	35,31	38,05	33,21	33,30	29,27	25,92	25,74	28,81	39,08
Tekoči račun	Mio €	-3997	-2563	-2976	-633	-2738	-1479	-653	17	-1622
		2009 m11	2009 m12	2010 m01	2010 m02	2010 m03	2010 m04	2010 m05	2010 m06	2010 m07
Inflacija (CPI)	%(m/m-1)	-0,1	-0,5	-0,7	0,2	0,1	0	0,3	-0,1	-0,1
Stopnja brezposelnosti	%(m/m-12)	-2,8	-2,6	-2,4	-2,4	-2,4	-2,5	-1,9	-2	-1,2
	%	13	12,9	12,9	12,8	12,8	12,9	13,2	13,3	-

(se nadaljuje)

(nadaljevanje)

		2008 Q1	2008 Q2	2008 Q3	2008 Q4	2009 Q1	2009 Q2	2009 Q3	2009 Q4	2010 Q1
Zaposlenost ILO	% (Q/Q-1)	-0,2	-0,9	-1,4	-1,6	-3,9	-1,7	-1,8	-1,1	-0,8
	% (Q/Q-4)	1,6	-0,1	-2,1	-3,9	-7,5	-8,3	-8,7	-8,2	-5,3
		2009 m10	2009 m11	2009 m12	2010 m01	2010 m02	2010 m03	2010 m04	2010 m05	2010 m06
Cene industrijskih proizvodov	% (m/m-1)	-0,54	-0,04	0,01	-0,46	0,91	-0,5	1,52	0,93	-1,08
	%(m/m-12)	-4,81	-2,73	0,13	0,24	0,6	0,75	1,9	2,56	0,92
Industrijska proizvodnja (brez gradbeništva), realno	% (m/m-1)	-3,7	-5,71	-2,4	20,13	-1,34	1,72	-9,59	8,74	1,26
	%(m/m-12)	-0,29	-12,6	-6,5	6,02	9,04	7,51	-1,49	9,61	5,89
Nova naročila v industriji, realno	% (m/m-1)	-17,9	-3,8	-4,3	28,7	-5,0	-0,3	5,3	6,8	-4,7
	%(m/m-12)	-27,2	-30,1	-25,7	-14,9	-10,2	-18,7	-13,7	5,8	-5,1
Prihodek v trgovini na drobno, realno	% (m/m-1)	-0,92	-0,19	-1,12	2,45	1,47	1	1,52	-1,94	-1,17
	%(m/m-12)	-5,97	-5,46	-5,3	-2,31	-0,49	3,85	1,91	2,71	0,19
		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Primanjkljaj/pre- sežek sektorja države	% BDP	0,9	-0,3	0,4	1,4	1,6	3	0,1	-7,3	-14,3
Konsolidirani bruto dolg države	% BDP	35,6	32,2	31	29,7	27,4	24,9	25	43,9	64
		2009 m11	2009 m12	2010 m01	2010 m02	2010 m03	2010 m04	2010 m05	2010 m06	2010 m07
Donosnost dolgoročnih državnih obveznic	%	4,82	4,88	4,83	4,73	4,53	4,76	4,86	5,31	5,32

Vir: Eurostat(2010) in Central Statistic Office (2010)

PRILOGA 2: Seznam uporabljenih kratic

AIB – Allied Irish Bank

BDP – Bruto domači proizvod

BDP *per capita* – Bruto domači proizvod na prebivalca

BIS - Banka za mednarodne poravnave

BNP – Bruto nacionalni proizvod

BoI – Bank of Ireland

EBRD - Evropska banka za obnovo in razvoj

EFC - Ekspanzivno fiskalno krčenje (*Expansionary fiscal contraction*)

EGS - Evropsko gospodarsko združenje

EU – Evropska unija

FEE – Študentska organizacija Brezplačna izobrazba za vse (*Free Education for Everyone*)

IDA – Agencija za razvoj industrije (*Industrial Development Agency*)

ISEQ – Irski borzni indeks

NAMA – Nacionalna agencija za upravljanje premoženja

NTI – Neposredne tuje investicije

OECD – Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (*Organisation for economic co-operation and development*)

OZN - Organizacija združenih narodov

PIIGS – Države v gospodarskih težavah-Portugalska, Italija, Irska, Grčija, Španija

USI – Združenje študentov Irske (*Union of Students Ireland*)

WTO - Svetovna trgovinska organizacija (*World trade organisation*)

ZDA – Združene države Amerike